

a bude dále krýti svůj vlastní sklon k surovosti a věrolomnosti. Naproti tomu nesmí se zapomínati, že Machiavelli z celé duše miloval republiku, demokracii a svobodu, a že »Kníže« se vši svou mravní bídou byl mu jen ošklivým, ale — jak soudil — jediným a nutným prostředkem léčebným. Machiavelli nade vše kladl to, co Aristoteles nazval eunomií, spočívající v požadavku, aby ve státě dobrovolnou sebekázní občanstva vládl dobrý zákon. K tomu je arci třeba občanstva mravně vyspělého. Mravnost a právo jsou základem svobodného, lidového státu a jeho nevyhnutelnou podmínkou. Jménem Machiavelliho označuje se soustava brutálního násilí, soustava imperialismu, který se neštítí ani zločinu, jde-li o tak zvaný zájem státu, ač dle autora mohli bychom machiavellismem nazvati lásku k svobodě, lásku k pravdě, pohrdání mravní bídou a zločinností, činorodou lásku k vlasti a jejímu lidu.

Demokracie znamená především lásku k svobodě, k sebeurčení lidu. Svobodný člověk liší se od nevolníka tím, že ochotně, s oddaností a láskou slouží bratrům a sestrám i kolektivní jednotce národní a státní, jsa ovládán spíše svým vědomím závaznosti darů, které od ostatních přijímá, než zevním donucením. Pro demokrata jest příznačné, že věří v přirozenou moudrost lidu, že s láskou k lidu spojuje i víru v jeho schopnost rozumového a mravního vývoje k sebekázní a k sebeurčení. Uváží-li se toto všechno, pochopíme demokratického ducha, jakým je provanuto životní dílo Husovo i pozdější dílo české reformace. Hus bojuje o svobodu svědomí, miluje svůj lid a důvěřuje jeho přirozené moudrosti a touze po mravním očištění života, nebojí se učiniti lid účastným poznání pravdy. Reformací českou vraceli se křesťané skutečně k začátkům, hledali ve svém nejnádhernejším květu, jednotě Česko-bratrské, toho ducha rovnosti, vzájemné důvěry a lásky, jakou podle dochovaných zkazek tušili v prvotní obci křesťanské.

Na úsvitě novověkého myšlení Tomáš Hobbes je hlasatelem étatismu, t. j. naprosté svrchovanosti státu, ať už je organisován jakoukoli formou. Důsledky této zásady vedou u něho k popření všech mravních hodnot, k naprosté porobě občanů po stránce duchovní i hmotné. Panuje sofistický relativism a subjektivism a jediným východiskem z tohoto zmatku je zákon absolutní daný absolutní mocí státní. Základní omyl Hobbesův spočívá dle Dr. Svobody v tvrzení, že člověk smlouvou, s ostatními spoluobčany uzavřenou, přenesl svoje přírodou daná práva v plném rozsahu a beze zbytku na představitele vůle a moci státní. Také není správné, že zákon je rozkaz, jehož moc je ve vůli rozkazujícího bez ohledu na obsah. Občanstvo má a musí podržeti moc projevu vůle, zápasu s představiteli moci vládní, ano spor tento, vedený zákonnými prostředky, jest předpokladem pokroku kulturního a sociálního. Bez družnosti, vrcholící ve vytvoření státu, není myslitelná kultura, t. j. vývoj rozumových, etických a estetických hodnot. Autor zdůrazňuje proti Hobbesovi, že občanstvo, které svou prací stát udržuje, vyvíjí, svou krví hájí, nikdy se nemůže vzdáti práva projevu, práva vlastní vůle, prostě práva osobnosti. Ústava sama musí naléztí formy, aby projevy tyto daly se na půdě zákona, aby na pevném základě řádů právních byl možný vývoj. Jinak nutně se nahromadí síla odporu a projeví se revolucí.

(Pokračování.)

JUDR. FRANTIŠEK ROUČEK: OBČANSKÉ PRÁVO PLATNÉ NA SLOVENSKU A V PODKARPATSKÉ RUSI. Všeobecná část I. 1927. Nakladatel J. Gusek v Kroměříži. XVI a 144 str.

Autor zde podává prvou polovici všeobecné části soustavného zpracování občanského práva, platného na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Kniha má čtyři hlavy: o právu, o jeho tvorbě, jeho mezích a použití.

Pojem práva daného (positivního) definován jako souhrn právních norem. Slovem norma rozumí se dvojí: normy myšlení (forma, kterou si myslíme, že něco má neb nemá býti) a normy jednání, jež jsou normy myšlení, naplněné určitým obsahem. U norem právních pak jde vždy o normy jednání. Ovšem jen takové normy jsou normami právními, jež tvoří historicky se vyvinuvší výsledek *autoritativního* výběru z empirických možností toho, co má býti. Výběr ten, daný dnes zákonem a obyčejovým právem, znamená, že určitá norma musí býti přijímána za správnou bez ohledu na to, zda jí za takovou

uznáváme. Toto hledisko má tu přednost, že dosahuje bez dalšího i na subsidiární normy, na právo mezinárodní a vůbec *leges imperfectae*, jež nejsou kryty běžným charakteristikem »donucení«.

Tímto pojetím dána jest primárnost povinnosti v poměru k oprávnění sama sebou.

Nutno při vyšetření norem jíti k vnitřnímu rozdělení právního řádu na právní normy, jež se často nekryjí s formálními částicemi právního řádu (paragrafy, odstavci a pod.), při čemž obsahově do normy patří i »místní, časové a osobní datum« (omezení platnosti normy na určité území, určitý čas a okruh osob).

K struktuře normy patří *casus positio* čili skutková podstata, norma v užším smyslu čili právní následek a fakultativní *sanctio*. Poslednější bývá v právu občanském generální (na př. hrozba exekucí).

Autor se staví v principu proti vžitému rozdělování práva, jelikož jednak dělidla bývají nepřesná, fluktuující, jednak nesoustavná, zakládající se na různých hlediskách. Přiznává však rozdělování určitý význam následkem toho, že jest přejímáno i do samotného právního řádu.

Občanské právo slovenské jest obsaženo předně v *Corpus iuris Hungarici* a zejména zachyceno obyčejové právo v polooficiálním *Tripartitu* Štěpána z Vrbovce. Po zavedení občanské rovnoprávnosti (1848) uplatňuje se přechodně rakouský absolutism (zavedení rakouského zákona občanského), avšak již od roku 1861 zavedeno usnesením *judex-curiální* konference (»dočasná soudní pravidla«) aspoň částečně staré soukromé právo uherské. Od r. 1867 vydávány ovšem četné další zákony z oboru práva soukromého.

Hlava knihy, jež pojednává o tvorbě práva, rozlišuje zákon a právo obyčejové podle vzniku jednak vědomého, uváženého, jednak samovolného, zánik práva pak vnější a vnitřní, totiž buď zrušení jinou právní normou, buď uhasnutí normy terminované neb takové, jejíž předmět odpadl.

V pojednání o vzniku zákona se autor přiklání k názoru o existenci promulgace v našem právu, t. j. ověření regulérního vzniku a autentické zjištění textu zákona, a dělí ji od publikace.

Právo obyčejové, mající v právu slovenském ještě dosti značného významu, prohlašováno za původní právní normu: rozhoduje projev (chování státních orgánů a výroky státních občanů), nikoliv jeho motivy, takže ani *error communis* nebrání vzniku obyčejového práva. Zvyklosti jsou však pouze skutkovými podstatami, nikoliv projevy práva, takže jejich zjišťování se děje procesními prostředky a neplatí *paroemie*: »*iura novit curia*«.

Právo zákonné může býti zrušeno obyčejovým právem a naopak.

Soudní rozhodnutí prohlášeno v určitém směru odvozenou právní normou: Soudce na základě původních norem hodnotí skutečnosti, tedy ustanovuje, že něco má býti. Autorita rozhodnutí ovšem působí toliko mezi stranami, kdežto do převratu měla plenární rozhodnutí a rozhodnutí právní jednotnosti královské kurie závaznou moc pro soudy ve všech případech.

Kapitola o právní vědě jest z nejzajímavějších.

Právní noetika má za předmět formy (normy) myšlení právního, exaktní pravověda pak formy tyto, naplněné konvenčním obsahem, kdežto k samotnému obsahu norem právních hledí jednak věda o právu, totiž pomocné vědy právní (právní historie, srovnávací pravověda a empirická pravověda v užším smyslu), jednak právní dogmatika a právní politika, které vypovídají obsah právních norem.

Právní dogmatika, právní politika a pomocné vědy právní tvoří empirickou pravovědu v širším smyslu. Jednají o formách právního myšlení, s nimiž nás seznamuje právní noetika, ale naplněným *empirickým* obsahem, obsahem vzešlým ze zkušenosti, netoliko myšleným; jsou vědy praktické.

V exaktní pravovědě jde o způsob, nikoliv o obsah poznání, jde o sledování možností, daných rámcem forem právního myšlení. Uznána za vědu teoreticko-praktickou.

Empirickou pravovědou v užším smyslu rozumí autor vědu, která indukci vyvozuje ze skutečného právního života t. řeč. právo živé, skutečně se vyskytující poměry právní, jež nutně budou proti platnému pozitivnímu právu vykazovati určité úchyly.

Třetí hlava o mezích práva jedná s velikou důsledností a subtilností o časových, prostorových

a osobních mezích práva, rozlišujíc podle toho právo intertemporální (mezičasové), interlokální (mezinárodní a mezimístní) a interpersonální (mezioborní), jakož i kolise těchto práv.

Zejména stať o mezinárodním právu soukromém jest propracována velice důkladně.

V hlavě o použití práva rozeznává dílo zjištění práva (kritiku nižší a vyšší), jeho poznání a aplikaci.

Kdežto při tvoření práva uplatňuje se prvek volní, hledisko dynamické, jde při používání práva o činnost intelektuální, hledisko statické.

Při poznání práva jde o výklad (interpretaci) buď autentický (legální a usuální) aneb neautoritativní (doktrinální, vědecký).

Aplikace práva je hodnocení konkrétního případu právního podle daného práva. Po interpretaci jest třeba vyšetřiti konkrétní případ právní (konstrukce), načež teprve lze provésti subsumpci, vlastní akt aplikační.

Autoritativní aplikaci provádí soudce. Spisovatel se tu staví proti radikálnímu směru volného nalézání práva.

Problém mezer práva je autoru problémem aplikace, nikoliv interpretace práva a uznání existence mezer práva (přes formální i materiální úplnost pozitivního práva) jest mu požadavkem právní jistoty. Jinak by totiž mohlo docházeti k násilným výkladům práva.

Kdežto při předpisech, nevykazujících mezer, jde při subsumpci o pouhé souzení, iudicium, jde při mezeře v právu o uvažování, arbitrium. Toto může býti vázané (při mezerách rámcových a vymezených) neb i volné (je-li voliti mezi různými možnostmi toho, co má býti).

Rámcové mezery v právu jsou chtěné a vyskytují se u *ius generale* (aplikací generální normy se tvoří speciální odvozená norma) a u *ius aequum*: mezeru se jeví v plynulosti pružného pojmu.

Při vymezených mezerách v právu jde o kvantitativní obmezení při aplikaci; jde o alternativy, totiž buď o mnohoznačnost určité normy, neb je-li dáno několik konkurujících norem neb má-li doktrinální výklad pouze negativní výsledek (na př., že z možností A, B, C je vyloučena A).

Při vyplňování mezer jest šetřiti zásady pozitivismu, vyvěrající z požadavku právní jistoty.

Sem spadá i konkurence právních norem. Autor rozlišuje podle právních účinků konkurenci exklusivní, elektivní a kumulativní, podle skutkových podstat pak konkurenci, kde tyto se kryjí, kříží aneb kde jedna skutková podstata jest obsažena v druhé.

Výplně mezer práva však zapadají jak formálně, tak materiálně do práva daného, netvoříce snad nového pramene práva.

Dílo jest vítati nejen jako prvý díl systému, nýbrž zejména pro jeho přísnou logičnost, soustavnost a řadu uplatněných právněfilosofických hledisek, kteréžto postřehy přesahují svým dosahem samotný obor práva občanského.

Dr. S. Bozděch.

CASIMIR SMOGORZEWSKI: LA POLOGNE RESTAURÉE. Paris 1927. Gebethner & Wolff. 360 str. Předmluvu napsal Auguste Gauvain.

V Paříži žijící žurnalista informuje touto knihou politickou veřejnost, v první řadě francouzskou, o vzniku a dosavadních osudech polské republiky.

Již z doby předválečné se datuje dvojí orientace politická: revoluční a oportunistická. Prvou reprezentuje Josef Pilsudski, druhou Roman Dmowski.

Nový polský stát se rodil za těžkých zmatků vnějších i vnitřních. Již v roce 1920 musel sotva ustavený stát hájiti svou existenci proti náporu rudé armády. Pak následovala vzrušující doba plebiscitů a násilného obsazení Vilna a východní Haliče, takže teprve v roce 1923 dosaženo bylo mezinárodního uznání nynějších hranic polských.

Dnes tvoří Polsko stát o 30 milionech obyvatel a dosáhne podle autora za čtvrt století počtu obyvatelstva Francie.

Důležitým politickým faktorem je katolická církev. Katolické obyvatelstvo tvoří velikou většinu;